

ИЗВЕШТАЈ О ОЦЕНИ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ

1. Комисију је именовало Наставно-научно веће Филолошког факултета на седници од 19. априла 2017. године.

2. Састав Комисије:

Ментор: др Александар Милановић, ванредни професор, Филолошки факултет – Београд

Ужа научна област: Српски језик

Датум избора у звање: 11. март 2014.

др Александар Лома, редовни професор, Филозофски факултет – Београд

Ужа научна област: Грчки језик

Датум избора у звање: 7. 12. 2016.

др Вања Станишић, ванредни професор, Филолошки факултет – Београд

Ужа научна област: Албански језик

Датум избора у звање: 3. 9. 2013.

II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ

1. Име, име једног родитеља, презиме: Јелена, Драгослав, Јанковић

2. Датум рођења, општина, република: 11. 11. 1980, Варшава, Пољска

3. Дипломирала је 2003. године на Филолошком факултету у Београду, на Групи за пољски језик и књижевност.

III НАСЛОВ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

ЕТИМОЛОГИЈА У ЧАСОПИСУ „НАШ ЈЕЗИК“

IV ПРЕГЛЕД ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Докторска дисертација Јелене Јанковић обухвата 944 компјутерски штампане странице, не рачунајући изјаве о ауторству. Дисертација је подељена на следећа поглавља: 1. Увод (стр. 1–4); 2. Етимологија у часопису „Наш језик“ (1932/1933–2013) (5–56); 3. Русизми и бохемизми у часопису „Наш језик“ (57–755); 4. Закључак (756–778); Библиографија часописа „Наш језик“ (779–906); Извори (907–910); Литература (911–934); Скраћенице (935–937). Списак литературе садржи 296 библиографских јединица. Након списка скраћеница дат је *Прилог* у којем је узбучен списак анализираних лексема (938–943). Дисертацији су приложене 3 табеле: *Табела I* – Подела и број чланака и рубрика из „Нашег језика“ (29–33), *Табела II* – Класификација чланака по областима на основу присуства односно одсуства етимолошких података (33–36) и *Табела III* – Резултати (756–757).

У уводу кандидаткиња одређује предмет свог рада, затим поставља задатке и дефинише циљеве рада и на крају описује структуру рада са техничким напоменама.

Поглавље 2. подељено је у три потпоглавља. У првом потпоглављу дат је преглед настанка, историјата и структуре часописа „Наш језик“, као и детаљан опис његове концепције, програма и циљева. У другом потпоглављу учињен је кратак осврт на етимологију као научну дисциплину, док је у трећем комплетан опис етимолошких података у часопису „Наш језик“ и класификација радова, уз набрајање главних разлога за навођење етимолошких података у чланцима.

У поглављу 3, на које отпада највећи део рада, извршена је потанка етимолошка анализа једнога великог дела претходно оцртаног корпуса, тако што је истраживање усредсређено на проблематику позајмљеница из других словенских језика у српско-хрватском, а међу њима издвојени су русизми и бохемизми разматрани као такви на страницама „Нашег језика“. Такво сужење фокуса, које се наметнуло на основу процене карактера и обима корпуса, показало се у исходу потпуно оправданим.

Треће и средишње поглавље подељено је у два потпоглавља. У првом је дат преглед досадашњих проучавања утицаја других словенских језика, а посебно руског и чешког, на српско-хрватску лексичку и укратко је описан нормативни статус русизама и бохемизама у њој, који се током времена мењао, условљавајући њихову мању или већу заступљеност у појединим раздобљима. Затим следи детаљнији опис русизама и бохемизама у српско-хрватском језику, у склопу којег су најпре размотрени термини и дефиниције коришћени у досадашњој литератури да се означе те две категорије позајмљеница. Затим бива сажето предочен историјат утицаја руског и чешког на српско-хрватски језик, даје се процена удела русизама и бохемизама у укупној српско-хрватској лексици и остварује увид у разне начине на које се они обележавају у речницима.

Друго потпоглавље далеко је најобимнији сегмент рада (готово 700 страница). У њему је извршена етимолошка анализа ексцерпираног корпуса русизама и бохемизама. Грађа је разврстана по одредницама азбучним редом, на основу етимологије — руске и/или чешке — дате у „Нашем језику“. Одреднице су заправо мала поглавља (у просеку од

око две странице), једнообразно сегментирана. Полазиште је увек дискусија о датој речи у „Нашем језику“, следи осврт на њен статус у савременом српско-хрватском, затим етимолошки преглед који узима у обзир њене историјске потврде како у њему као језику-примаоцу, тако и у претпостављеном језику-даваоцу, руском или чешком, њену крајњу етимологију и друга мишљења о њеном пореклу у српско-хрватском, осим оних изнесених на страницама „Нашег језика“. На крају сваке одреднице кандидаткиња сажето износи властити закључак о непосредној провенијенцији речи у нашем језику.

Лексеме означене у часопису као русизми распоређене су у три групе: у првој групи су речи за које се у часопису тврди да су руског порекла, у другој оне за које је наведено да им је значење преузето из руског језика, а у трећој домаће изведенице начињене по угледу на руске творбене моделе. Бохемизми су разврстани су у две групе: у првој групи су речи за које се у часопису тврди да су чешког порекла, а у другој оне за које је претпостављено да су изведене по угледу на чешке творбене моделе. Унутар сваког од ових подраздела издвојене су категорије неспорних и спорних русизама односно бохемизама. Та подела проистекла је из резултата кандидаткињине властите анализе, који се затим резимирају у Закључку.

V ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Како је то јасно и прецизно формулисано у *Уводу* (1–4), кандидаткиња је пред себе поставила два основна циља, један шири и један ужи. Почетни задатак био је да начини исцрпан преглед етимолошке проблематике у часопису „Наш језик“ од његовог оснивања 1932/33. до 2013. године, у временском распону од осам деценија. Иако етимологија није део тежишне концепције овог часописа, те је број правих етимолошких студија у њему сразмерно мали, показало се да је он у склопу своје основне, нормативистичке вокације пружио значајан допринос истраживању порекла и историјата великог броја речи, израза и синтаксичких конструкција у српском, односно српско-хрватском језику. Да би се дошло до таквог сазнања, требало је обрадити укупно 1646 чланака, као и велики број одговора чланова уредништва у сталним рубрикама *Језичке поуке*, *Наша пошта* и *Језички пабирци*. Кандидаткиња се са тим првим, нимало лаким задатком успешно изборила у другом поглављу, насловљеном *Етимологија у часопису „Наш језик“ (1932/1933–2013)* (стр. 5–56). Оно има троделну структуру. Први део доноси велики број информација о историјату, садржају, програму и рубрикама часописа, а кандидаткиња је из те масе података успела да издвоји оне који су релевантни за тему њене дисертације. Друго потпоглавље, где су дате опште назнаке о етимологији као лингвистичкој дисциплини, уопште и посебно код Срба и Хрвата, има претежно информативни карактер. У трећем потпоглављу кандидаткиња појашњава свој методолошки приступ, прецизирајући критеријуме по којима је класификовала своју грађу, указујући на веома значајан феномен народне (пучке) етимологије и утврђујући корелације између жанра објављеног научног рада, као и рубрике у коју је смештен од стране уредништва, са једне стране, и типа етимолошке

информације коју он доноси са друге. О корелацијама те врсте до сада није код нас писано, те се може рећи да је кандидаткиња на том пољу обавила пионирски посао.

Други ништа мање захтеван задатак постављен пред ову дисертацију био је да се из тако оцртаног замашног корпуса речи и израза етимолошки дискутованих у „Нашем језику“ издвоји и подробно преиспита један довољно обиман и значајан али савладив сегмент. Избор је пао на позајмљенице из руског и из чешког језика, русизме и бохемизме, што је методолошки оправдано, јер су у питању два слоја наше лексике блиска по времену свога настанка, заједничком, претежно словенском пореклу и стога међусобно тесно преплетена, тако да није мали број речи за које постоји дилема да ли су русизми или бохемизми. Обим корпуса од 370 лексема показао се, најблаже речено, примерен теми једне докторске тезе, јер је за њихову обраду било потребно безмало 700 страница које чине треће, централно поглавље дисертације, *Русизми и бохемизми у часопису „Наш језик“* (стр. 57–755). Одреднице у њему су прегледно структуриране, обрада је детаљна, са тежњом ка исцрпности и заокружењу досадашње дискусије о свакој појединој речи. Кандидаткиња је узимала у обзир све расположиве изворе и потрудила се да консултује сву релевантну литературу, подвргавајући је критичком просуђивању и долазећи сама до нових, убедљивих закључака о многим речима. Осим тих појединачних етимолошких доприноса, овај рад представља помак и у теоријско-методолошком погледу када је реч о проблематици језика у контакту. Како пак питања међусобних позајмица у словенским језицима представљају одраз културних и политичких односа међу словенским народима кроз историју, овај рад осим лингвистичке поприма и значајну културолошку димензију.

Ни предуг ни прекратак, ваљано конципиран, *Закључак* сабира на двадесетак страница резултате дијахронијске анализе спроведене у средишњем делу рада (стр. 756–778).

Осим обавезних прилога какви су спискови коришћених извора, литературе и скраћеница, додатну вредност тези придају узбучен списак анализираних лексема, три табеларна прегледа, а особито *Библиографија часописа „Наш језик“* на 127 страница, која ће бити од користи ширем кругу лингвиста од етимолога и дијахроничара.

VI СПИСАК НАУЧНИХ И СТРУЧНИХ РАДОВА КОЈИ СУ ОБЈАВЉЕНИ ИЛИ ПРИХВАЋЕНИ ЗА ОБЈАВЉИВАЊЕ У ОКВИРУ РАДА НА ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ

1. Јанковић, Јелена: О придеву *благ* „мрсан“ у српском језику, *Konteksti I, Prvi међународни interdisciplinarni skup mladih naučnika društvenih i humanističkih nauka*, Željko Milanović (ur.), Filozofski fakultet, Novi Sad 2014, 165–183.

2. Јанковић, Јелена: Персонафикација *петка*, *Балканскиот фолклор како интеркултурен код II. Balkanski folklor jako kod interkulturowy II*, Vesna Petreska, Joanna Rekas (ur.), Институт за фолклор Марко Цепенков, Instytut Filologii Słowiańskiej UAM, Скопје–Poznań 2015, 235–250.

VII ЗАКЉУЧЦИ, ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

Кандидаткиња полази од констатације, проистеклих из њених сопствених предрадњи, да је на страницама часописа „Наш језик“ за 81 годину његовог излажења, од 1932/1933. до 2013. године, објављено укупно 1646 чланака, а поред тога велики број одговора чланова уредништва у сталним рубрикама *Језичке поуке*, *Наша пошта* и *Језички набирци*, као и мањи број предметних и персоналних библиографија и регистара. Спроведена анализа је показала да је у тим чланцима количина етимолошких података различита, а етимолошки садржај разноврстан. Број прилога у којима је етимологија примарна релативно је мали; међутим, велики је број радова у којима се аутори у вези са нормативним статусом речи осврћу на њихово порекло и на историјат њихових облика, значења и употреба, залазећи у етимологију и дијахронију у мањој или већој мери и из различитих разлога, већ зависно од теме односно области свога рада,

Ексерпција спроведена у овом раду издвојила је 297 лексема обележених као русизми, 9 лексема – као русизми или бохемизми, 64 лексеме – као бохемизми и 2 лексеме – као бохемизми или германизми (укупно 370). У раду су након критичке анализе русизми расподељени у 213 одредница, русизми или бохемизми у 9 одредница, бохемизми у 44 одреднице, а бохемизми или германизми у две одреднице.

VIII ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА

Докторска теза Јелене Јанковић садржи истраживања заснована на богатој и адекватно селектованој грађи. Та грађа обрађена је у овој тези компетентно и у доброј мери иновативно, уз примену модерног теоријско-методолошког апарата. Кандидаткиња је показала добро познавање раније литературе везане са проблематиком коју обрађује. Мишљења својих претходника она коректно наводи, критички просуђује и неретко коригује. Њена дисертација уродила је несумњивим научним доприносима, од којих овде издвајамо два најопштија. Аналитички приказ радова објављених у часопису „Наш језик“ и одређивање истраживачких параметара у њима несумњиво доприносе историји науке, у мери у којој су развојне тенденције у српско-хрватској лингвистици налазиле одраза на страницама тога важног и дуговечног часописа. Други допринос је на пољу познавања српских и српско-хрватских русизама и бохемизама, које је ова теза осетно унапредила, дајући путоказ за даља истраживања тих и других позајмљених слојева лексике нашег језика. Његов непосредан научни значај је вишеструк: биће несумњиво користан за истраживања у Етимолошком одсеку Института за српски језик САНУ, у којем је кандидаткиња ангажована као истраживач-сарадник, али и за друге актуелне лексикографске пројекте на српском језичком простору.

IX ПРЕДЛОГ

На основу укупне позитивне оцене, ова Комисија предлаже да се кандидаткиња Јелена Јанковић позове на усмену одбрану своје докторске дисертације *Етимологија у часопису „Наш језик“*.

На поједине пропусте и мање недостатке, који се неминовно поткрадају у овако обимним истраживањима, чланови Комисије имаће прилику да укажу на усменој одбрани дисертације.

Београд, 16. мај 2017.

ПОТПИСИ ЧЛАНОВА КОМИСИЈЕ

1. Др Александар Милановић, ванредни професор

2. Др Александар Лома, редовни професор

3. Др Вања Станишић, ванредни професор